

Навчальний матеріал кожного модуля подано як закінчений блок. Дисципліна структурована за модульним принципом таким чином, що студент може навчатися за індивідуальним графіком.

Кожен модуль може оновлюватися, доповнюватися новим змістом, формами та заходами контролю тощо, оскільки його структура є динамічною.

У кожному модулі визначено ключові поняття, перелік вмінь та навичок, якими повинен володіти студент після завершення модуля відповідно складовій державних стандартів вищої освіти – освітньо-кваліфікаційні характеристики, навчальні елементи, заходи контролю та рейтингова система оцінювання в рамках кожного модуля.

Викладачу необхідно розробити учбово-методичні документи: методичні розробки лекцій, методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт, практичних завдань, тестів вхідного, проміжного та кінцевого контролю знань, проблемні завдання до підсумкових занять, контрольні роботи.

Модульний контроль знань студентів є однією із важливіших складових модульної системи навчання.

Рейтинг-контроль забезпечує індивідуальність та об'єктивність оцінювання знань, умінь та навичок студентів. Відображає рівень підготовленості студента на певному етапі навчання.

Впровадження проблемно-модульної технології навчання при вивченні курсу “Основи охорони праці” дало змогу зробити такі висновки:

1. Різномірне розв'язання проблемних ситуацій активізує та само організує понятійно-теоретичну діяльність студентів.

2. Дидактичне забезпечення модульних занять дозволяє працювати студентам самостійно в індивідуальному темпі, творчо підходити до навчання, розвивати ініціативу.

3. Важливим психолого-педагогічним аспектом проблемно-модульного навчання є рейтингова форма контролю та визначення рівня оволодіння знаннями, вміннями, навичками студентів.

4. Успішність та якість знань студентів, що навчалися за проблемно-модульною технологією, в 1,5 рази більше ніж студентів, що вчилися за традиційною методикою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Оконь В. Основы проблемного обучения. (Пер. с польского) – М.: Просвещение, 1968. – 208 с.
2. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе. – М.: Просвещение, 1977. – 240с.
3. Тулеева А.М. Активізація навчання з охорони праці / Зб. наук. раць. Пед. науки. – Херсон.: Айлант, 2000. Вип. 18. – С. 177–179.

УДК 378. 14

О.А. Філіпп'єва

ВАЛЕОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МОЛОДІ ДО ШКОЛЯРІВ

Серед соціально значимих ціннісних орієнтацій особистості однією з основних є орієнтація на охорону та зміцнення здоров'я людини як єдино необхідного для існування та збереження цивілізації на землі. Стан суспільного здоров'я є важливим показником збереження та розвитку людського потенціалу будь-якої країни. Разом з тим, як відмічає багато дослідників у галузі психології, медицини, соціальних наук та педагогіки, відбувається регрес якості здоров'я, не дивлячись на досконалість медичних знань та розробку нових педагогічних технологій як в дидактиці, так і у вихованні. Об'єктивні,

глибинні причини такого стану мають свої давні витoki, які на сьогоднішній день сформували соціально-економічну кризу суспільства.

У будь-якій кризовій ситуації в першу чергу завжди страждають найслабші та найбеззахисніші: старі та діти. Здоров'я дітей – це проблема, яка вимагає уваги багатьох наукових та прикладних дисциплін, і особливої уваги такої педагогічної науки, як валеологія. Автор розробок основних положень валеологічного вчення професор І.Брехман, формулюючи поняття “здоров'я”, виділив як основний його критерій здатність зберігати відповідно віку стійкість в умовах різних змін кількісних та якісних параметрів довколишнього середовища.

Як зазначав академік Н.Амосов, підтримка сталості різноманітних показників функцій організму і цілого організму (гомеостазу) в нормі прийнято пов'язувати зі здоров'ям, а хворобу – з їх відхиленнями. Нормальні цифри цих показників, на думку вченого, це якість здоров'я. Але є ще якість, яка вимірюється граничними величинами функцій органів, їх “резервними силами” [2: 53].

Людина володіє гарним, стійким, “великим” здоров'ям, якщо вона зберігає параметри гомеостазу в нормі, при змінах у довколишньому середовищі або при великих фізичних навантаженнях. Але, як відмічає Т.Стрипко у своїй статті, присвяченій стану екологічної освіти в школах України, “рівень антропогенного впливу на природу досяг своєї критичної межі і поставив людину перед фактом самознищення” [8: 22].

Особливо якісний вплив на екологічну ситуацію мають наслідки радіоактивного забруднення широких територій під час Чорнобильської катастрофи.

Радіаційними елементами забруднення довколишнього середовища як у Чорнобильській зоні відчуження, так і інших районах України, є переважно, цезій-137 і стронцій-90. Одна із небезпек для людини полягає в тому, що 95% радіонуклідів осіло у верхньому гумусному прошарку ґрунту і тому всі харчові продукти рослинного походження так чи інакше містять у собі ті чи інші елементи, які з їжею потрапляють до організму людини.

Кількісне співвідношення цезію та стронцію різне, так як цезій-137 відносно швидко переходить у ґрунті в такий стан, у якому рослини засвоюють його слабо. На жаль, стронцій з ґрунту засвоюється рослинами у значній мірі. Період напіврозпаду радіоцезію та радіостронцію – біля 30 років. Накопичуючись у м'язах та кістках, ці елементи, за даними інституту зоології НАН України, дають від 80–90% сумарної дози радіаційного навантаження на організм [6: 18]. У кістках відкладається 55–88% загальної кількості стронція-90, і майже 99% цезію-137.

Присутність цих радіонуклідів здійснює негативний вплив на стан опорно-рухового апарату, на стан тканин, кісток та м'язів, що особливо небезпечно в період молодшого шкільного віку, коли розвиваються та удосконалюються ті фізіологічні механізми, які сформувались у процесі напівростового стрибка. Відомо, що в період напівростового стрибка зміни в пропорціях та темпах росту зачіпляють, у першу чергу, ріст кінцівок, кісток черепа, а також відбувається інтенсивний ріст ребер та змінюється їх розташування. Не менш важливий той факт, що для даного віку характерний високий рівень обмінних процесів у всіх тканинах організму [9: 5–7].

За своїми хімічними можливостями цезій-137 і стронцій-90 близькі до калію та кальцію і тому вони є великою небезпекою для організму, оскільки стають їх “конкурентами” в біохімічних процесах, які відбуваються в організмах. Радіонукліди переважно накопичуються в кістковій тканині внаслідок особливостей хімічного складу та метаболізму цієї тканини. У зростаючій кістці молодого організму стронцій-90 потрапляє до остеогенних клітин та включається у їх метаболізм. Потім радіонуклід взаємодіє з обмеженими сполученнями на поверхні кістки. Внаслідок цього створюються так звані “гарячі плями” (Н.Родіонова), які складаються з новоутвореної міжклітинної речовини. У кістках дорослої людини радіонуклід замінює кальцій. Ступінь накопичення радіонуклідів визначається інтенсивністю ростових та обмінних процесів в тій чи іншій частині кістки.

Співвідношення активності у зрілій кістці та в “гарячих плямах”, за даними Н.Радіонової, складає 1:5, отже, ці процеси особливо небезпечні в період росту та розвитку дитини [6].

У даних умовах ріст кістки призводить до “замуровування” радіонуклідів та переміщенню їх в середину кісткових структур. Радіонукліди також включаються до метаболічно активних зон росту кісток. Так звані “критичними” зонами скелету є губчасті тканини, де, переважно, накопичується стронцій-90 (до 70–80% того, що потрапляє в організм).

Всмоктування стронцію-90 залежить від віку, стану шлунково-кишкового тракту та характеру харчування. Кількість стронцію, що потрапляє з харчових продуктів у дорослого складає 15–45 %, а у дітей – до 70%, причому процес засвоєння у дітей відбувається значно швидше. Цьому сприяє не лише незрілість, слабка захищеність, “відкритість” дитячого організму, але й ряд багатьох побічних факторів.

Накопичення радіонуклідів, особливо в дитячому віці, може призвести до розвитку патологічних змін кістково-м'язової системи і, в першу чергу, до порушення процесів кровотворення у кістковому мозку. Якщо в організмі не вистачає кальцію, то організм для підтримки мінерального гомеостазу поповнює потреби в кальції, виділяючи іони кальцію з мінерального компоненту кісток. Зменшення кальцію і білка у їжі збільшує засвоєння стронцію, який, потрапляючи з їжею, замінює кальцій у кістках. Так як період відновлення динамічної рівноваги в даному випадку складає майже 70 років, то накопичений стронцій залишається в організмі людини майже протягом усього життя.

У зв'язку зі зменшенням у кістках вмісту кальцію може розвиватися одне із серйозних і небезпечних захворювань – остеопороз. Остеопороз – це захворювання скелету, яке виявляється в тому, що кісткова маса зменшується на одиницю обсягу кістки відносно нормального показника вікової групи. Такий стан призводить до збільшення ризику переломів. Остеопороз сьогодні, за даними ВООЗ, є таким же небезпечним захворюванням, як інфаркт міокарда та рак. На жаль, на Україні він займає не останнє місце. Розквіт такої хвороби відбувається, переважно, після 40–50 років, особливо у жінок, але, безумовно, склад кісток, їх ріст, розвиток залежать від того, в яких умовах організм розвивався в дитинстві. На жаль, значне місце серед захворювань, пов'язаних з впливом радіонуклідів, почали займати такі захворювання, як остеохондроз, артоз, поліартралгія, карієс, пародонтоз.

Особливо небезпечно знаходження стронцію–90 в молодому зростаючому організмі ще й тому, що радіонукліди шкідливо впливають на процес росту, метаболічні та морфогенетичні процеси. У молодому віці механізми організму, які відповідають за виведення стронція–90 із шлунку, виражені дуже слабо або відсутні. В останній час також збільшились випадки вродженої дисплазії тазостегнового суглоба, деформації стопи, патології хребта, а також захворювання щитовидної залози, системи кровообігу та послаблення імунітету.

Безумовно, основна роль у лікуванні та профілактиці цих захворювань належить медицині, але не менша відповідальність у вихованні здорового покоління лежить на педагогах та батьках, які щоденно спілкуються з дітьми. Працюючи в таких умовах, учитель, зокрема вчитель початкових класів, вирішує важливу задачу профілактики та контролю стану здоров'я дитини. Для того, щоб учитель міг прийняти вірне рішення в конкретній ситуації, пов'язаній зі здоров'ям його учнів, надати першу медичну допомогу до прибуття медичного працівника, проводити просвітительську роботу з батьками, необхідно володіти сучасними валеологічними науковими знаннями. Система таких знань, їх апробація та закріплення в процесі педагогічної практики у школі, творче застосування цих знань дозволить молодому вчителю повноцінно виконати свою роботу: не лише навчати, але й виховувати у своїх підлеглих вміння бути здоровими.

Реорганізація системи поглядів на здоров'я, яка призвела до погіршення здоров'я нації, необхідна життєво важлива умова, яка передбачає інноваційні процеси не лише, і не стільки в галузі медицини. На наш погляд – це інновації в соціальному та економічному

житті людей і, в першу чергу, аналіз, констатація, а потім і розробка інноваційних технологій та їх втілення в галузь педагогіки.

Учитель школи, і в першу чергу вчитель початкової школи, є для дитини одночасно людиною, яка не лише дає знання в межах учбових предметів, але й людиною, яка разом з батьками, піклується про її здоров'я, здатна навчити дитину “берегти здоров'я змолodu”. Але реально це можливо лише за умови, якщо вчитель сам вміє цінувати своє здоров'я.

Протягом багатьох років, до кінця минулого століття, в Україні зберігся патерналістський тип держави та особистості. Він визначав міцно сформований характер ставлення людини до свого здоров'я: у випадку проблем зі здоров'ям громадянин був повністю переконаний, що державна система охорони здоров'я забезпечить умови для його одужання, якщо ж людина до певного часу відчувала себе здоровою, то дуже мало звертала уваги саме на збереження здоров'я, даного їй природою.

Нова соціально-економічна ситуація постійно змінює і світогляд особистості, коли починає чітко усвідомлюватись особиста відповідальність людини за своє здоров'я і залежність свого добробуту та добробуту своєї сім'ї від того, наскільки вміло та підготовлено буде здійснюватись збереження здоров'я. У досягненні цієї мети велике значення має той факт, наскільки особистість та колектив в цілому – трудовий, сімейний, соціально об'єднаний за інтересами та ін. – підготовлені до здійснення та збереження свого здоров'я. У цьому неопціму роль відіграють валеологічні знання як важливий фактор, що сприяє збереженню здоров'я нації.

Валеологічні знання необхідно пропагувати та зробити їх надбанням суспільної свідомості. Предмет “валеологія”, який є обов'язковим у програмі підготовки майбутнього вчителя будь-якої спеціальності, став досить популярним, цікавить студентів у вузі. Особливо цей інтерес зростає, коли студенти повертаються до вузу після проходження практики. І підвищення цього інтересу не випадкове. Хоча педагогічна практика у школі є продовженням навчання, разом з тим, майбутній учитель опиняється в реальних обставинах школи, і там на нього очікують, поруч з позитивними враженнями першого педагогічного досвіду, так звані “негативні наслідки”. У першу чергу це умови, в яких працює вчитель початкових класів. За даними валеологічних досліджень “біля 80% сучасних учителів перебувають у школі в стані стійкого стресу, результатом якого є неврози, соматичні захворювання, і, перш за все, захворювання серцево-судинної системи. Такий стан здоров'я вчителів не може не позначатися на стосунках з учнями. У результаті виникає така небезпечна ситуація, коли вчитель замість того, щоб захищати дітей від різноманітних негативних факторів, які впливають на їх здоров'я, розвивати вміння робити це самостійно, сам стає “фактором ризику” в плані нервово-психічної дезадаптації школярів та погіршення їх здоров'я” [4: 98].

Не можна стверджувати, що, опинившись у реальному шкільному середовищі під час педагогічної практики, наш майбутній учитель початкових класів, який з хвилюванням готується до першого у своєму житті уроку, стане одразу “фактором ризику” у класі своїх підлеглих. Але він, безумовно, зрозуміє та оцінить як велич, красу і благородство педагогічної праці, так і величезне відчуття відповідальності і значний рівень емоціональних (на жаль, не завжди позитивних) навантажень, які є невід'ємною складовою цієї праці.

Разом з тим, є реальна перспектива навчити молодого вчителя початкових класів умінню зберігати позитивний психічний стан, інтерес до роботи з малюками, які роблять перші кроки у країні знань, активність, натхнення, впевненість у собі, а хвилювання і втому розглядати лише як необхідну умову творчої самовіддачі, що формує продуктивну педагогічну діяльність.

Перспектива ця полягає в тому, що вчителю початкової школи необхідно навчитися піклуватись належним чином про свій організм, а його професійно-педагогічна підготовка має включати і такий компонент, як підготовка до валеологічного виховання, спрямованого на формування здорового образу життя як своїх учнів, так і самого себе.

Як відмічає Е.Н. Вайнер, “валеологічне виховання є процес формування ціннісно-орієнтованих установок на здоров'я та здоровий образ життя, побудованих як невід'ємна частина життєвих цінностей та загальнокультурного світогляду. У процесі валеологічної освіти у людини розвивається емоційне і, разом з тим, усвідомлене ставлення до здоров'я, засноване на позитивних інтересах та потребах, прагнення до самовдосконалення власного здоров'я та бережливого ставлення до здоров'я оточуючих людей, до розвитку своєї творчості та духовного світу, до усвідомленого сприйняття та ставлення до соціуму” [3: 25].

Таким чином, перед тим, як починаючий учитель молодших класів береться до здійснення валеологічного виховання своїх учнів, він повинен отримати ґрунтовну професійно-педагогічну вузівську підготовку, процес якої носить інтегрований характер. Таку підготовку може дати інтегрований вузівський курс, виділений із загальної біології – “педагогічна валеологія”, який заснований на принципі навчити людину бути здоровою та зберегти своє здоров'я.

На сьогоднішній день ця нова галузь педагогічної науки проходить процес становлення. Не визначені чітко основні категорії, задачі, структурні компоненти. Сам термін, який визначає дану науку, варіюється (“педагогічна валеологія”, “валеологічна педагогіка”). При цьому, ведучим принципом її структурування, як би ця наука не називалась, є раціоналістичний підхід до проблеми валеологічного виховання, який дає можливість учителю таким чином організувати процес валеологічного виховання, щоб його спрямованість та методи сформували у дитини здатність виявлення та розвитку в собі своїх потенційних можливостей, надолужити ту прогалину, яка утворилась в системі заходів, спрямованих на оздоровлення школярів. Як результат такої спрямованості виховання в дитини вже з перших днів формується поняття про здоровий образ життя. Але виховання – процес тривалий, тому формування здорового образу життя повинно носити цілеспрямований та систематичний характер.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авдеева Н.Н., Ашмарин И.И., Степанова Г.Б. Здоровье как ценность и предмет научного знания // Мир психологии. – 2000. – № 1. – С. 68–75.
2. Амосов Н.М., Никитина Л.А., Воронцов Д.Д. Страна детства. Сборник. – М.: Знание, 1990. – 288 с.
3. Вайнер Э.Н. Валеология: Учебник для вузов. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 416 с.
4. Зайцев Г. Валеологический компонент постдипломного образования учителей // Педагогика. – 2000. – № 4. – С. 98–100.
5. Казначеев В.П. Здоровье: для чего и на сколько? // Валеология, 2000. – № 10. – С. 2–3.
6. Радіонова Н. “Чорнобильське забруднення” і остеопороз // Вісн. НАН України, 1999. – № 11. – С. 18–22.
7. Степаненков Н.К. Педагогика. – М.: 2001. – 448 с.
8. Стрипко Т.О. Стан екологічної освіти в школах України такий же плачевний, як і сама екологія // Педагогіка толерантності, 1999. – № 2. – С. 22–24.
9. Фарбер Д.А., Корниенко Е.А., Соньки В.Д. Физиология школьника. – М.: Педагогіка, 1990. – 64 с.

УДК 378. 147

С.В. Хмельковська

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Суспільні потреби України в розширенні міжнародних контактів у різних сферах життя спонукають навчальні заклади до пошуку ефективних шляхів вирішення цієї складної